

I. Weź aktywny udział w debacie lub dialogu

Lubisz dyskutować na tematy społeczne lub polityczne?
Potrafisz formułować trafne argumenty uzasadniające Twoje opinie?
Jeśli tak, to działanie może być dla Ciebie!

1. Wybierz tematy, które Cię interesują

Ciekawi Cię polityka i sprawy międzynarodowe? A może wolisz rozmawiać o kulturze albo o tym, co dzieje się w Twojej miejscowości? Przygotuj listę wszystkich tematów, które są dla Ciebie interesujące.

2. Poszukaj debaty dla siebie

Debaty są przeprowadzane przez wiele organizacji i instytucji. Najlepiej wybrać wydarzenie przygotowane przez tę z nich, której działalność jest najbliższa interesującym Cię zagadnieniom. Debaty na tematy lokalne często organizują stowarzyszenia i fundacje, które koncentrują się na sprawach danej gminy. Informacje o tego typu spotkaniach znajdziesz na stronach internetowych tych organizacji. Możesz także napisać do nich mail z prośbą, aby poinformowały Cię o debatach planowanych w najbliższej przyszłości. Debaty organizują także instytucje ogólnopolskie. Część takich wydarzeń jest realizowana online, zatem możesz wziąć w nich udział z dowolnego miejsca. Dobrym pomysłem będzie sprawdzenie stron wybranych organizacji o zasięgu krajowym (np. Fundacji „Polska Debatuje”, Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych). Możesz również na własną rękę poszukać informacji o organizowanych debatach. Wystarczy, że wpiszesz w wyszukiwarkę internetową frazę: „deбата + nazwa Twojego miasta”. Niewykluczone również, że takie wydarzenie zostało zaplanowane w Twojej szkole, np. przez samorząd uczniowski.

3. Zgłoś się do udziału

Gdy już znajdziesz interesujące Cię spotkanie, zapoznaj się dokładnie ze wszystkimi informacjami na jego temat. Sprawdź termin, regulamin debaty, a także warunki udziału – jeżeli je spełniasz, prześlij zgłoszenie!

4. Przygotuj swoje stanowisko

Określenie swojego stanowiska

- ▶ Przed wzięciem udziału w debacie zastanów się, jakie masz poglądy w kwestii, która zostanie poruszona.
- ▶ Pamiętaj, że w niektórych rodzajach debat, np. w debacie oksfordzkiej, stanowisko jest odgórnie narzucane uczestnikom – w zależności od tego, w której grupie dyskutantów się znajdują. Może zatem dojść do sytuacji, w której będziesz bronić tezy, z którą się nie zgadzasz. Zastanów się, czy taka formuła jest dla Ciebie do zaakceptowania.

Cel debaty i argumenty uzasadniające stanowisko własne

- ▶ Celem udziału w debacie jest przekonanie współdyskutantów i słuchaczy do swoich racji. Dlatego pamiętaj, że musisz przygotować argumenty uzasadniające Twój punkt widzenia. To właśnie od ich jakości zależy, czy inni będą skłonni się z Tobą zgodzić w danej kwestii.
- ▶ Przy formułowaniu argumentacji skupiaj się na faktach i podawaj źródła informacji – zwiększy to Twoją wiarygodność.
- ▶ Na koniec uporządkuj i zapisz najważniejsze punkty swojego stanowiska (tezę, argumenty, przykłady).

Argumenty przeciwnika

- ▶ Zastanów się nad potencjalnymi argumentami przeciwnika. Możesz skorzystać z pomocy swoich bliskich i znajomych – zapytaj ich, co sądzą o konkretnych tezach, zbierz różnorodne poglądy na dany temat.
- ▶ Jeżeli debata będzie dotyczyła problemu szeroko komentowanego w mediach, to całkiem możliwe, że strona przeciwna użyje argumentów, które już pojawiły się w przestrzeni publicznej. Przygotuj odpowiedź na przewidywane stwierdzenia współdyskutantów – w kontrargumentacji musisz wskazać słabe punkty ich argumentacji.
- ▶ Pamiętaj, że należy odnosić się wyłącznie do meritum wypowiedzi oponentów – niedopuszczalne są ataki personalne czy obrażanie.

5. Weź udział w debacie

Został Ci już ostatni krok, czyli uczestnictwo w wydarzeniu. Postaraj się podejść do rozmowy na luzie, zrelaksuj się przed rozpoczęciem debaty. Przydatne mogą się okazać ćwiczenia oddechowe, pozwalające zniwelować stres.

II. Zadaj pytanie przedstawicielowi władz podczas spotkania

Możliwość zadania takiego pytania najczęściej nie jest prawnie gwarantowana. Są jednak sytuacje, które na to pozwalają. Największe szanse mamy w bezpośrednim kontakcie z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego, głównie gminy. Warto także zwrócić się z zapytaniem do posłów i senatorów, którzy zostali wybrani z naszego okręgu. Oto przykłady sytuacji, w których można uzyskać potrzebne informacje od osób reprezentujących organy władzy.

a) Sesja rady gminy (miasta)

Z *Konstytucji RP* (art. 61. 2) wynika, że każdy obywatel (także osoba niepełnoletnia) ma prawo wziąć udział w sesji rady gminy (miasta). Należy przy tym pamiętać, że nie oznacza to prawa zabierania głosu. W wielu samorządach istnieje jednak taka możliwość. Procedurę zabierania głosu przez obywateli regulują statuty samorządów. Informacje na ten temat często są także udostępniane na stronach urzędowych gmin. Dlatego w pierwszej kolejności dowiedz się, jakie warunki musisz spełnić, aby móc zabrać głos. Następnie postępuj zgodnie z procedurą opisaną przez daną gminę.

b) Nieformalne spotkanie z przedstawicielem władz

Istnieje także możliwość indywidualnego umówienia się na spotkanie, mailowo lub telefonicznie.

- ▶ W przypadku samorządowych organów wykonawczych (np. wójtów, burmistrzów, sołtysów) oraz przewodniczących rady gminy (miasta) dane kontaktowe powinny być dostępne na stronie samorządu.
- ▶ Na stronie samorządu powinny się także znajdować informacje o adresach mailowych radnych. Jeśli ich brakuje, możemy złożyć wniosek o udostępnienie tych danych. Podczas pisania prośby o spotkanie pamiętaj, żeby wspomnieć, o jakiej sprawie chcesz porozmawiać.

Twoja kolej!

Przygotujcie serię plakatów przedstawiających różne oblicza współczesnego patriotyzmu.

- ▶ Możecie na nich umieścić hasła, cytaty, zdjęcia i rysunki o charakterze patriotycznym.
- ▶ Następnie zorganizujcie w szkole wystawę swoich prac i przeprowadźcie dyskusję na temat definiowania nowoczesnego patriotyzmu i codziennych działań obywatelskich.

■ Współczesne przykłady postaw patriotycznych

Ważnym elementem wychowania obywatelskiego i patriotycznego jest promowanie codziennego zaangażowania w sprawy wspólnoty. W Polsce organizuje się rozmaite konkursy i plebiscyty, których celem jest wyróżnienie osób szczególnie zasłużonych dla społeczeństwa. Poniżej przedstawiono kilka z takich inicjatyw.

▶ Nagroda im. Jana Rodowicza „Anody”.

Nominowane do niej osoby podejmują działania na rzecz potrzebujących z wiarą, że dobroć okazywana drugiemu człowiekowi może zmienić świat. Bliskie są im takie wartości, jak odwaga, honor, odpowiedzialność, opieka nad słabszymi, pracowitość czy koleżeństwo. Wyróżnienia są przyznawane w kategoriach: „Całokształt dokonań”, „Wyjątkowy czyn” i „Akcja społeczna”.

▶ Warszawianka Roku. To plebiscyt, w którym nominacje otrzymują mieszkanki stolicy stawiające czoła przeciwnościom losu i niosące pomoc potrzebującym. Od 2024 r. w jego ramach przyznaje się także wyróżnienie Warszawianka Młodego

Pokolenia – trafia ono do młodych kobiet zaangażowanych w działania społeczne w mieście.

▶ Nagroda im. Ireny Sendlerowej „Za naprawianie świata”. Celem tego wyróżnienia przyznawanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej jest wspieranie nauczycielek i nauczycieli, którzy w swojej pracy starają się nie tylko przekazywać wiedzę, lecz także kształtować postawy otwartości, szacunku dla innych, solidarności oraz zaangażowania w życie publiczne.

▶ Nagroda Prezydenta RP „Dla dobra wspólnego”. Wyróżnienie to promuje postawy, działania i projekty obywatelskie realizowane w interesie społecznym. Nagrodę otrzymują osoby, organizacje pozarządowe i przedsięwzięcia społeczne budujące wspólnotę obywatelską i kreujące postawy patriotyczne.

Wymienione inicjatywy promują zachowania patriotyczne oraz podnoszą świadomość tego, w jak różnorodny sposób można być dobrym obywatelem i patriotą.

Twoja kolej!

Wybierz jedną z opisanych wyżej nagród. Sprawdź, kogo wyróżniono w jej ostatniej edycji i jaka działalność została doceniona. Następnie przedstaw swoim kolegom i koleżankom wybraną laureatkę lub wybranego laureata. Zwróć uwagę na te postawy i osiągnięcia nagrodzonej osoby, które świadczą o jej patriotyzmie. Wskaż, które z nich mają dla Ciebie największe znaczenie.

Konstytucja RP
art. 82–86

■ Obowiązki obywatelskie

Postawa patriotyczna zakłada wypełnianie obowiązków wymienionych – obok praw obywatela – w *Konstytucji RP*, dotyczących:

- ▶ wierności krajowi i troski o dobro wspólne,
- ▶ przestrzegania prawa,
- ▶ ponoszenia świadczeń publicznych, w tym płacenia podatków,
- ▶ obrony ojczyzny,
- ▶ dbałości o stan środowiska.

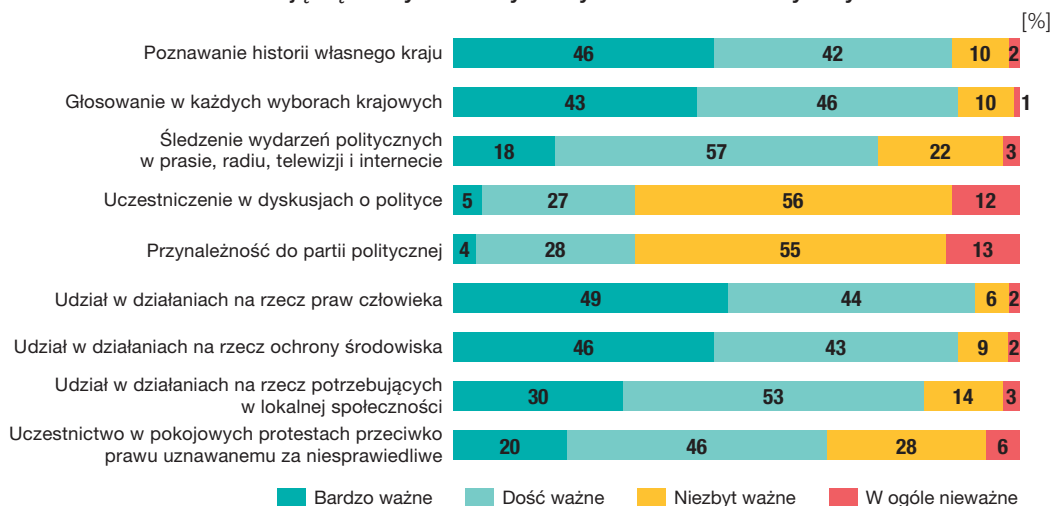
Zarówno prawa, jak i obowiązki obywatelskie określają sytuację każdej Polki i każdego Polaka. Oczywiście sposób ich realizacji zależy od możliwości danego obywatela, określanych przez jego wiek, wiedzę, umiejętności czy dostęp do wybranych narzędzi i rozwiązań. Dlatego inaczej wypełniają te powinności osoby dorosłe, a inaczej dzieci czy nastolatki.

Przykład

Zachowania obywatelskie według polskich uczniów

W 2022 r. zostało przeprowadzone Międzynarodowe Badanie Kompetencji Obywatelskich ICCS 2022. To największe badanie dotyczące świadomości obywatelskiej wśród młodych ludzi. Uczestniczyli w nim 14-latkowie z całego świata, w tym uczniowie klas ósmych szkół podstawowych z Polski. Poniżej przedstawiono ich odpowiedzi na pytanie, co znaczy bycie dobrym obywatelem.

Jakie zachowania składają się na bycie dobrym obywatelem w dorosłym życiu?

Źródło danych: *Młodzi w demokracji. Wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Obywatelskich ICCS 2022*. Instytut Badań Edukacyjnych (zob. wykaz źródeł na s. 304).

Obywatelstwo

Szczególną formą przynależności jest obywatelstwo, czyli więź prawna łącząca jednostkę z państwem. Z reguły ludzie nabywają obywatelstwo w momencie narodzin. W Polsce obowiązuje zasada, że obywatelstwo RP uzyskuje dziecko, którego przynajmniej jedno z rodziców jest obywatelem polskim. Obywatelstwo mogą otrzymać także cudzoziemcy – na mocy decyzji odpowiednich organów państwa.

Co oznacza dla Ciebie zaangażowanie obywatelskie?

■ Obowiązek obrony ojczyzny

W ramach powszechnego obowiązku obrony RP wszyscy polscy obywatele powinni m.in.:

- ▶ działać na rzecz umacniania obronności;
- ▶ przygotowywać siebie i innych na wypadek zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa i społeczeństwa;
- ▶ zabezpieczać mienie narodowe na wypadek wojny;

▶ uczestniczyć w edukacji dla bezpieczeństwa. Ponadto obywatele zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do aktywnego udziału w obro-

- nie państwa są zobowiązani do:
- ▶ pełnienia służby wojskowej;
- ▶ wykonywania zadań wynikających z przydziałów kryzysowych i mobilizacyjnych;
- ▶ pełnienia służby w obronie cywilnej.

F

Masz wpływ

Czy wiesz, że...

Pierwszym miastem na świecie, które wdrożyło w pełni procedurę budżetu obywatelskiego, było **Porto Alegre w Brazylii**. Od 1989 r. tamtejsi mieszkańcy corocznie biorą udział w sąsiedzkich, rejonowych i ogólnomiejskich zgromadzeniach otwartych i wybierają swoich delegatów. Przedstawiciele społeczności miejskiej na nieoficjalnych spotkaniach wyłaniają najbardziej wartościowe projekty opracowane przez obywateli, po czym decydują, którym z nich przyznać priorytet i miejskie dofinansowanie.

I Ty możesz zgłosić swój projekt

Budżet obywatelski to dla Ciebie szansa na wprowadzenie pozytywnych zmian w Twoim środowisku życia. Przez uczestnictwo w głosowaniu zyskasz realny wpływ na najbliższe otoczenie.

- ▶ Twój aktywny udział nie musi się ograniczać tylko do głosowania. Także Ty i Twoi sąsiedzi możecie zaproponować swój projekt i zachęcić mieszkańców Waszego osiedla czy Waszej dzielnicy do oddania na niego głosu. Wasze przedsięwzięcie może np. polegać na organizacji koncertu z okazji święta osiedla albo dotyczyć budowy wiaty na rowery bądź boiska.
- ▶ Terminy zgłoszeń projektów i głosowania oraz informacje o tym, jak promować poszczególne inicjatywy, znajdziesz na stronach urzędów lokalnych. Warto również śledzić konta w mediach społecznościowych prowadzone przez organy samorządu.

W praktyce

Jak zgłaszać i promować projekty?

1. Przygotowanie projektu

Zapoznaj się z zasadami budżetu obywatelskiego: sprawdź kryteria, które musi spełniać inicjatywa, terminy składania projektów i głosowania, wysokość środków przeznaczonych w danym roku na realizację pomysłów mieszkańców. Każde miasto (każda gmina) publikuje własny regulamin – znajdziesz go na stronach urzędów lokalnych. Po uzyskaniu podstawowych informacji zastanów się, jakie potrzeby ma Twoja społeczność. Porozmawiaj o swoich pomysłach z sąsiadami. Może podzielą oni Twoją wizję i wspólnie przygotujecie projekt?

2. Zgłoszenie projektu

Wejść na stronę internetową Twojej gminy – znajdziesz tam odpowiedni formularz. Wypełnij go dokładnie – opisz cel projektu, jego zakres, przewidywany koszt oraz korzyści, jakie jego realizacja przyniesie społeczności. Następnie złóż formularz zgłoszenia drogą elektroniczną lub w wyznaczonym punkcie. Pamiętaj, aby nie przekroczyć wyznaczonego terminu.

3. Promocja projektu

Od wypromowania pomysłu zależy sukces projektu. Zadbaj o to, aby jak najwięcej osób się o nim dowiedziało. Możesz wykorzystać media społecznościowe (np. regularnie publikując posty na grupach mieszkańców na Facebooku), rozdawać ulotki i wieszać plakaty w przestrzeni publicznej (w miejscach do tego przeznaczonych), organizować spotkania z mieszkańcami, a nawet nawiązać współpracę z mediami lokalnymi. Regularnie przypominaj zainteresowanym osobom o terminie głosowania.

Czym kierować się przy tworzeniu projektu?

- ▶ Potrzebami wyrażanymi przez większość mieszkańców bądź przez członków grupy docelowej.
- ▶ Dążeniem do podniesienia jakości życia obywateli, w tym do ułatwienia im funkcjonowania w społeczności lokalnej.

Czego mogą dotyczyć projekty?

Inwestycje w infrastrukturę i jej modernizacja	Poprawa lub rozbudowa infrastruktury miejskiej, np. remont chodnika, instalacja oświetlenia na danej ulicy, budowa ścieżki rowerowej, parkingu lub siłowni na otwartym powietrzu, zagospodarowanie terenów rekreacyjnych.
Kultura, sport i rekreacja	Organizacja wydarzeń lub inicjatyw integrujących społeczność lokalną lub wzbogacających ofertę kulturalną, np. warsztatów artystycznych, imprez sportowych, seansów kina plenerowego.

Jakie inicjatywy należałoby zrealizować w Twojej okolicy?

Edukacja	Podniesienie jakości lokalnej edukacji, np. szkolenia komputerowe dla seniorów, zajęcia językowe dla dzieci, warsztaty ekologiczne.
Zielone rozwiązania i ekologia	Wsparcie ochrony przyrody, np. nasadzenia drzew i krzewów, tworzenie łąk kwietnych i murali antysmogowych, zakładanie parków miejskich.
Bezpieczeństwo i zdrowie	Inwestycje podnoszące poziom bezpieczeństwa publicznego, np. montaż kamer monitoringu, doświetlenie przejść dla pieszych, szkolenia z pierwszej pomocy, warsztaty dotyczące profilaktyki zdrowotnej.
Udogodnienia dla dzieci, seniorów i rodzin	Inwestycje w infrastrukturę społeczną, np. budowa placu zabaw, organizacja stref aktywności rodzinnej w parkach, ustawienie ławek na osiedlu, zakup wyposażenia do biblioteki czy świetlicy dla dzieci.

Twoja kolej!

Działanie obywatelskie

Przygotuj szkic wniosku o realizację własnego projektu w ramach budżetu obywatelskiego. Możesz skorzystać z poniższej tabeli albo z formularza pobranego ze strony urzędu gminy (miasta).

Szkic wniosku o realizację projektu w ramach budżetu obywatelskiego

Nazwa projektu		
Zasięg zgłaszanego projektu	☐ ogólnomiejski ☐ dzielnicowy / osiedlowy	
Lokalizacja projektu		
Skrócony opis projektu		
Uzasadnienie realizacji projektu		
Temat projektu	☐ edukacja ☐ ochrona środowiska ☐ kultura ☐ przestrzeń publiczna ☐ pomoc społeczna ☐ zieleni miejska ☐ sport ☐ inny: ☐ komunikacja publiczna i drogi	
Potencjalni odbiorcy projektu	☐ dzieci ☐ seniorzy ☐ młodzież ☐ osoby z niepełnosprawnością ☐ osoby w wieku produkcyjnym ☐ inni:	
Szacunkowy koszt realizacji projektu		

Zapoznaj się z ogólnymi zasadami dotyczącymi przygotowania wniosku o realizację projektu w ramach budżetu obywatelskiego w Twojej gminie.

→ zob. s. 15–16

Jak myślisz, jakie są motywacje osób, które rozpoczynają działalność w sferze publicznej? Co skłania obywateli, w tym także osoby młode, do podjęcia aktywności na rzecz dobra wspólnego?

■ Czy znasz problemy i potrzeby młodych ludzi z Twojej okolicy?

Wszelka sensowna działalność społeczna i polityczna rozpoczyna się zawsze od zdiagnozowania problemów i rozpoznania potrzeb osób z grupy docelowej. Najpierw trzeba się dowiedzieć, czego oczekują ludzie z danej społeczności i jakie sprawy są dla nich istotne. Także członkowie rad młodzieżowych są zobowiązani do poznania pomysłów, postulatów i dążeń rówieśników ze

swojego otoczenia. Aby zacząć rozwiązywać problemy swoich wyborców, muszą uzgodnić z nimi **diagnozę** dotyczącą sytuacji młodych obywateli z danej wspólnoty samorządowej. Po spełnieniu tego początkowego warunku można przejść do rzeczy trudniejszej – do wypracowania **kompromisu**, czyli porozumienia w sprawie konkretnych rozwiązań, które mogłyby zaakceptować większość.

W praktyce

Jak poznać potrzeby i oczekiwania ludzi z najbliższej okolicy?

- ▶ **Rozmawiaj na bieżąco z rówieśnikami na temat ich problemów**, dowiedz się, co myślą o działaniach podejmowanych na rzecz młodzieży przez władze Waszej gminy. Bądź dociekliwy – pamiętaj, że ważne jest nie tylko trafne zdefiniowanie problemów, lecz także określenie ich przyczyn oraz wskazanie propozycji ich rozwiązania, które odpowiadałyby oczekiwaniom grupy docelowej.
- ▶ **Zachowuj uważność i obserwuj, co się dzieje w Twojej najbliższej okolicy**. Możesz to robić podczas codziennych czynności, takich jak jazda autobusem, przejażdżka rowerem czy wizyta w osiedlowym sklepie. Może dostrzeżesz rzeczy, które należałoby zmienić, poprawić? A może zauważysz, że ktoś potrzebuje wsparcia, i nagłośnisz problem, z którym się zmagają?
- ▶ **Pamiętaj o „prasówce”**, czyli przeglądzie aktualnych wydarzeń – trzymaj rękę na pulsie, śledź politykę i życie społeczne na poziomie lokalnym. Możesz korzystać z lokalnych serwisów informacyjnych bądź z miejscowych gazet. Obserwuj strony internetowe i oficjalne konta w mediach społecznościowych prowadzone przez władze samorządowe – zyskasz w ten sposób informacje na temat aktualnych i planowanych działań i wydarzeń (np. spotkań, zbiórek) oraz problemów, z którymi borykają się mieszkańcy.
- ▶ **Bierz aktywny udział w spotkaniach sąsiedzkich i w zebraniach rady miasta, gminy czy osiedla**. Każde takie zgromadzenie to idealna okazja, aby zdobyć informacje na temat bieżących wydarzeń i ewentualnych problemów w Twojej okolicy, a także przedstawić dorosłym perspektywę Twoich rówieśników i ich potrzeby.
- ▶ **Zapoznawaj się z sondażami, artykułami, raportami i innymi publikacjami**, w których socjologowie, ekonomiści, dziennikarze i przedstawiciele różnych instytucji prezentują wyniki swoich badań dotyczących interesujących Cię zagadnień. Możesz także przeprowadzić własne badanie, np. sondę wśród uczniów Twojej szkoły lub wśród Twoich sąsiadów.
- ▶ Pamiętaj, że lepsze efekty możesz osiągnąć dzięki współdziałaniu z rówieśnikami. Zaangażuj ich we wspólną pracę nad diagnozą lokalnych problemów.

Twoja kolej!

Wspólnie z kolegą lub koleżanką wcielcie się w role młodzieżowych radnych, którzy chcą się dowiedzieć, jakie są najważniejsze problemy młodych ludzi mieszkających w Waszym mieście lub Waszej gminie. Przeprowadźcie rozmowy z trzema osobami w Waszym wieku. Stwórzcie notatkę na temat trzech problemów, o których wspomnieli Wasi rozmówcy. Jakie mogą być ich przyczyny? Zastanówcie się nad możliwymi rozwiązaniami. Wnioski możecie opracować np. w formie tabeli przygotowanej na wzór tej zamieszczonej na s. 143.

Notatka z rozmów z młodymi mieszkańcami miasta lub gminy

	Opis problemu	Przyczyny problemu	Sposoby rozwiązania problemu
Problem 1.			
Problem 2.			
Problem 3.			

 Masz wpływ

Petycja i list otwarty

Udało Ci się już zdefiniować problemy i potrzeby lokalnej społeczności? Możesz je zatem przedstawić w petycji lub liście otwartym. Są to ważne narzędzia, za pomocą których obywatele wpływają na kierunki polityki krajowej i lokalnej.

- ▶ **Petycja** to pismo skierowane do władz publicznych, w którym nadawca lub nadawcy domagają się podjęcia określonego działania, np. wydania konkretnego rozstrzygnięcia przez dany organ, bądź przedstawiają propozycję wprowadzenia pewnych zmian, np. w przepisach prawa. Problemy wskazane w petycji mogą dotyczyć sytuacji samych twórców tego dokumentu, wybranych obszarów życia społecznego albo wartości wymagających ochrony dla dobra wspólnego. W *Konstytucji RP* prawo do składania petycji zaliczono do praw człowieka. To najłatwiej dostępna dla jednostek forma komunikacji z władzami i jeden z instrumentów obywatelskiej kontroli polityki krajowej i lokalnej. Podmiot, do którego skierowano petycję, musi na nią odpowiedzieć w terminie do 3 miesięcy.
- ▶ W **liście otwartym** adresowanym do władz publicznych nadawca lub nadawcy domagają się podjęcia konkretnego działania bądź wydania określonego rozstrzygnięcia. Taki tekst zostaje opublikowany w mediach masowych – celem jego autorów jest nie tylko nakłonienie rządzących do interwencji, lecz także zwrócenie uwagi opinii publicznej na dany problem i uzyskanie społecznego poparcia dla swojego stanowiska.

F

Konstytucja RP
art. 63

 Twoja kolej!

Działanie obywatelskie

Przygotuj petycję lub list otwarty skierowane do przedstawicieli władz publicznych. W swoim tekście zwróć uwagę odbiorców na ważny dla Ciebie problem.

Zapoznaj się z ogólnymi zasadami dotyczącymi przygotowania petycji.
→ zob. s. 16–17

 Twoja kolej!

Pytania podsumowujące

- ▶ Czym są młodzieżowe rady i w jakim celu się je tworzy?
- ▶ Jakie kompetencje zostały nadane młodzieżowym radom?
- ▶ Jak przebiega proces powołania młodzieżowej rady i kto go inicjuje?
- ▶ W jaki sposób można zdiagnozować problemy i poznać potrzeby lokalnej społeczności? F
- ▶ Czym są petycja i list otwarty? F

Indoktrynacja – długotrwałe działania polegające na przekazywaniu informacji tak dobranych, sformułowanych i zmianipulowanych, aby odbiorcy uznali określony pogląd za niepodważalną prawdę. Indoktrynacja jest realizowana np. w przekazach propagandowych.

Czy wiesz, że...

W okresie PRL oprócz PZPR legalnie działały jeszcze dwa inne ugrupowania polityczne: **Zjednoczone Stronnictwo Ludowe** i **Stronnictwo Demokratyczne**. Co prawda miały one swoją reprezentację w Sejmie, jednak były całkowicie podporządkowane partii komunistycznej.

Gospodarka centralnie planowana – system gospodarczy, w którym decyzje dotyczące inwestycji, produkcji oraz podziału dóbr są podejmowane przez władze centralne.

Reżim polityczny w okresie Polski Ludowej

Po II wojnie światowej władzę w kraju przejęli komuniści. W pierwszej dekadzie Polski Ludowej zbudowali oni system, który miał wiele cech totalitaryzmu. W jego ramach m.in.:

- ▶ zlikwidowano opozycję polityczną – partią rządzącą początkowo była komunistyczna Polska Partia Robotnicza, a od 1948 r. – **Polska Zjednoczona Partia Robotnicza** (PZPR);
- ▶ formalnie istniała struktura organów państwa (rząd, sejm) o określonych kompetencjach, jednak pełnia władzy należała do kierownictwa partii rządzącej (zob. przykład);
- ▶ na masową skalę stosowano terror i represje – prześladowano działaczy niepodległościowych (wielu z nich skazano na śmierć), a także osoby podejrzewane o wrogość wobec ustroju komunistycznego;
- ▶ państwo przejęło na własność przemysł, zaczęto realizować model **gospodarki centralnie planowanej**;
- ▶ wprowadzono **cenzurę** (kontrolę treści publikowanych w mediach) i zlikwidowano niezależną prasę;
- ▶ systematycznie wpajano społeczeństwu **ideologię komunistyczną** za pomocą

propagandy i **indoktrynacji**, np. w szkołach, za pośrednictwem mediów, w sztuce. System totalitarny z niewielkimi zmianami funkcjonował do 1956 r. W czerwcu tego roku w Poznaniu doszło do masowych protestów robotniczych (tzw. poznański Czerwiec). Ich konsekwencją były zmiany na szczytach władzy. Nastąpiła także pewna liberalizacja ustroju, m.in. zwiększono zakres swobód obywatelskich, ograniczono cenzurę i komunistyczną propagandę. Zrezygnowano także ze stosowania terroru na dużą skalę. Represje dotyczyły odtąd przede wszystkim osoby zaangażowane w działalność opozycyjną, które skazywano na kary więzienia, usuwano z uczelni czy pozbawiano możliwości wykonywania zawodu.

Badacze często określają system PRL po 1956 r. jako posttotalitarny autorytaryzm. Niemniej jednak rządzący nadal oczekiwali od obywateli bezwzględnego posłuszeństwa, a powtarzające się co pewien czas protesty brutalnie tłumiono (np. w 1970 r. na Wybrzeżu). Dlatego wielu historyków wskazuje, że także po 1956 r. system komunistyczny zachował pewne cechy totalitarne.

Przykład

Konstytucja PRL

Od 1952 r. ustrój państwa formalnie regulowała *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*. Zgodnie z jej przepisami najwyższym organem władzy w państwie był Sejm PRL. Do jego zadań należało uchwalanie ustaw, a także wybieranie członków dwóch pozostałych naczelnych organów władzy: Rady Państwa, czyli kolegalnej głowy państwa, oraz Rady Ministrów z premierem na czele, pełniącej funkcje wykonawcze i zarządzające. Dokument gwarantował również obywatelom szeroki zakres praw i wolności (np. wolność słowa, zgromadzeń). Jednak w rzeczywistości postanowienia te nie były realizowane.

W okresie PRL konstytucję kilkakrotnie znowelizowano. Jedną z najważniejszych zmian wprowadzono w 1976 r., gdy dodano przepisy o umacnianiu przyjaźni i współpracy ze Związkiem Sowieckim oraz o przewodniej roli PZPR w państwie.

Plakat propagandowy z okresu PRL, na którym PZPR (Partia) została przedstawiona jako sternik państwa.

 To budzi kontrowersje

PRL – totalitaryzm czy autorytaryzm?

[...] Gdy w styczniu 1944 r. Armia Czerwona przekraczała przedwojenną granicę polską, nadchodziła już jako „sojusznik naszych sojuszników”. Jednak na polskich Kresach, dławionych okupacją w latach 1939–1941, nikt nie miał złudzeń, że ze wschodu nadchodzi wróg. Cóż z tego, że przegania Niemców, skoro w miejsce totalitaryzmu brunatnego przynosi totalitaryzm czerwony. 45 lat komunizmu zmieniło nas, być może bardziej niż 123 lata zaborów. Dopełniło wyniszczenia, jakiego doświadczyliśmy przez sześć lat brutalnej, wojennej okupacji. [...] Polska „ludowa” stała się jednym z trybików sowieckiej maszyny imperialnej. A kolejni komunistyczni przywódcy, utrzymując ją w zależności od Moskwy, sprzeniewierali się polskiemu interesowi narodowemu, realizując sowiecki interes imperialny. Olbrzymia część polskiego społeczeństwa zaadaptowała się do nowych warunków. Część – korzystając z przywilejów, jakie dawała władza – afirmowała komunistyczny system zniewolenia. Masowy opór był naszym doświadczeniem w okresie tuż po przejściu Armii Czerwonej. Zróżnicowany – jawny i konspiracyjny, polityczny i zbrojny. Został on jednak krwawo stłumiony, pochłaniając dziesiątki tysięcy ofiar ginących w walce, mordowanych skrytobójczo, zakatowanych w aresztach, więzieniach i obozach, ale także zsyłanych w głąb **ZSRS**. Kolejne społeczne przebudzenia w 1956, 1968, 1970 i 1976 roku przynosiły krótkie hausty wolności. Zmianę dał dopiero Sierpień 1980 i następująca w jego efekcie rewolucja Solidarność. Brutalnie stłumiona wprowadzeniem stanu wojennego, który na kilka lat zgasił budzącą się z początkiem lat 80. nadzieję, że może być inaczej.

Źródło: F. Musiał, Pół wieku – dwie niewole (zob. wykaz źródeł na s. 304).

[...] Pojawia się pytanie, czy w PRL mieliśmy do czynienia z władzą o charakterze totalitarnym. Jeśli tak, to najwięcej cech totalitarnych przejawiała władza w pierwszych latach funkcjonowania Polski „Ludowej”, czyli w okresie 1944–1956. Jednak nawet wówczas [...] system nie miał „charakteru całkowitego” [...].

[...] [Po 1956 r.] istniał ten sam system prawny i polityczny, w minimalnie bardziej demokratyczny sposób wybierano Sejm, który wbrew zapisom konstytucji nie był najwyższym organem władzy państwowej. Podobnie słaba była pozycja rządu i Rady Państwa. Najwyższym organem władzy było Biuro Polityczne Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. [...] Zniknęło jednak absolutne bezprawie z czasów stalinizmu. Polska nie była krajem bez więźniów politycznych, ale było ich stosunkowo niewielu. Jeśli ktoś otwarcie nie występował przeciwko rządzącej elicie, to nie groziło mu więzienie. Był nim zagrożony tylko wtedy, gdy na temat władzy wyrażał się w sposób krytyczny – publicznie. To ogromna różnica w porównaniu z sytuacją przed rokiem 1956. [...] nastąpiła również znacząca zmiana generacyjna. Stopniowo ze struktur aparatu bezpieczeństwa znikali przedwojenni komuniści [...]. Ich wspólną cechą był na ogół brak wykształcenia i bardzo prymitywny sposób bycia. Ich miejsce zajmowali absolwenci szkół wyższych, którzy nie mieli problemów z napisaniem po polsku notatki służbowej. Rzeczywistość pozostała siemniężna, ale stała się nieco bardziej kolorowa. Pod rządami Gomułki tolerowano jazz i rock and roll, czego świadectwem jest imponująca lista amerykańskich, brytyjskich i francuskich zespołów, piosenek i piosenkarzy, którzy występowali w PRL w latach 60. Ta zmiana dotyczy wielu innych sfer kultury mimo całej prząsności, ubóstwa materialnego i odcięcia od wielu elementów rzeczywistości za żelazną kurtyną.

Źródło: Prof. Jerzy Eisler: kwestia totalności władzy w PRL jest do dziś przedmiotem sporów (zob. wykaz źródeł na s. 304).

- Na podstawie tekstów źródłowych sformułuj argument i kontrargument do następującej tezy: Polska Ludowa przez cały okres swojego istnienia była państwem totalitarnym.

”

ZSRS – Związek Socjalistycznych Republik Sowietkich, Związek Sowiecki, państwo komunistyczne istniejące w latach 1922–1991. W języku polskim określa się je także jako „Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich” („Związek Radziecki”), czyli ZSRR. Ta druga nazwa została utworzona z wykorzystaniem polskiego słownictwa (przymiotnik „radziecki” pochodzi od rzeczownika „rada”). W publikacjach naukowych i podręcznikach do historii często używa się jednak skrótowca „ZSRS” i nazwy „Związek Socjalistycznych Republik Sowietkich”, nawiązujących do rosyjskiego słowa *союз* [czyt.: sowiet], oznaczającego „radę”.

”